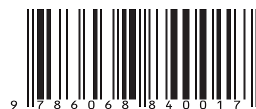
Noianul de minuni cu care este asociat acest mare Sfânt al Bisericii eclipsează, în bună măsură, latura sa teologică şi activitatea didactico-pedagogică.

Nu Sfântul Nectarie va fi nedreptăţit dacă aceste realităţi ale personalităţii sale atât de complexe vor fi neglijate sau trecute sub tăcere, ci Biserica însăşi va fi nedreptăţită dacă nu vom începe să vorbim tot atât de des despre Sfântul Nectarie *Filocalicul,* precum ne-am obişnuit să vorbim despre Sfântul Nectarie Taumaturgul. În acest scop am şi purces la traducerea şi editarea scurtelor, însă denselor şi esenţialelor texte din acest volum.

ISBN 978-606-8840-01-7

www.editurasfnectarie.ro

CUM SĂ NAȘTEM ȘI SĂ CREȘTEM SFINȚI

SFÂNTUL NECTARIE AL EGHINEI

EDITURA SF NECTARIE

SFÂNTUL NECTARIE AL EGHINEI

CUM SĂ NAȘTEM ȘI SĂ CREȘTEM SFINȚI

TREI SCRIERI PEDAGOGICE

SFÂNTUL NECTARIE AL EGHINEI

CUM SĂ NAŞTEM ŞI SĂ CREŞTEM SFINŢI

TREI SCRIERI PEDAGOGICE

Concepție grafică: Baroque Books & Arts®
Imagine copertă: Fotografie de epocă cu însemnarea
autografă a Sfântului Nectarie:
„În biblioteca Școlii Rizareion“

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
NECTARIE DIN EGHINA, sfânt
Cum să naştem şi să creştem sfinți : trei scrieri pedagogice / Sfântul Nectarie al Eghinei. - Arad : Editura Sfântul Nectarie, 2016
ISBN 978-606-8840-01-7
252

SFÂNTUL NECTARIE, PEDAGOG FILOCALIC

Renumele de mare taumaturg al Sfântului Nectarie este, de bună seamă, primul care se ivește în minte atunci când este amintit. Și totuși, există în viaţa și activitatea sa pământească o latură nu mai puţin caracteristică, deși mult mai puţin cunoscută și apreciată: aceea de teolog. Ca autor al unor scrieri în care frumosul duhovnicesc și intelectual e o prezenţă constitutivă virtuţii și vieţii adevăratului creștin, Sfântul Nectarie s-a interesat de formarea tinerelor generaţii în duh filocalic, bisericesc, tradiţional, având o viziune pedagogică bine conturată în mai multe lucrări. Dintre acestea, am selectat, în volumul

de faţă, trei scrieri dense și reprezentative pentru viziunea sa de formator al tinerilor. Înainte de a trece la o succintă prezentare a lor, să vedem împreună reperele principale ale vieţii Sfântului Nectarie, precum și atmosfera bisericească și academică în care a activat, a scris și a predat teologie.

Născut în Silivria Traciei, în anul 1846, și ajuns „mare dascăl și ierarh al Bisericii", Sfântul Nectarie al Pentapolisului a fost un autodidact. Însetat de cunoaștere, pleacă singur, la vârsta de 14 ani, la Constantinopol, unde ziua lucrează, iar noaptea citește masiv și studiază operele clasicilor greci și ale Sfinţilor Părinţi, făcând extrase pe care le va edita, după aproape 35 de ani, la Atena, organizate tematic în două tomuri voluminoase, de mare succes. În anul 1866, tânărul Anastasie, cum se numea din botez, se stabilește în insula Chios, unde activează ca învăţător în satul Lithi, pentru ca, în 1873, să intre în obștea mănăstirii Nea Moni, unde este călugărit în 1876. În ambianţa duhovnicească a acestei mănăstiri cunoaște și ucenicește la urmași direcţi ai Colivazilor, dintre care unul, Sfântul Pahomie din Muntele Provateion, îi va fi povăţuitor și prieten duhovnicesc apropiat, de-a lungul întregii vieţi. Mai cu seamă prin el Sfântul Nectarie s-a altoit pe tulpina plină de sevă,

odrăslită din ostenelile ascetice, viziunea teologică isihastă și din truda cărturărească a unor sfinţi colivazi ca Nicodim Aghioritul, Macarie al Corintului, Arsenie de Paros și alţii. Așa se face că, în 1881, când, la vârsta de 35 de ani, a ajuns student al Facultăţii de Teologie din Atena, Sfântul Nectarie era deja temeinic format duhovnicește și intelectual. După ce obţine, cu calificativul „bine“, diploma acestei facultăţi în anul 1885, pleacă în Alexandria, unde, în ianuarie 1889, ajunge mitropolit al Pentapolisului. În urma unor sforării bisericești și calomnii generate de *invidia clericalis*, este expulzat, în anul 1890. Revenit în Atena, este numit predicator în Evvia și Fthiotida, iar din anul 1894, director al seminarului Rizareion, pe care l-a condus vreme de 14 ani, până în 1908. Ultimii 12 ani ai vieţii i-a petrecut în Eghina, ca părinte și povăţuitor duhovnicesc al maicilor care au alcătuit obștea mănăstirii Sfânta Treime, ctitorită de el.

Acestea au fost condiţiile în care Sfântul Nectarie a izbutit să-și formeze de timpuriu o cultură solidă, cuprinzătoare, echilibrată și sănătoasă, atât profană, cât și bisericească. În lipsa unor profesori, ea se cuvine pusă în seama Proniei dumnezeiești, care l-a înzestrat cu o intuiţie călăuzitoare către adevăratele valori ale spiritului, însoţită de

o neostoită dorinţă după învăţătură. De aici și stăruinţa sa în lecturile din clasicii greci și din Părinţii Bisericii, mulţumită căreia Sfântul Nectarie a putut să-și însușească, odată cu nuanţele nesfârșite ale vechii eline, atât mlădierile ei conceptuale, cât și idealurile clasice, care, altoite pe viziunea teologică patristică, și-au găsit, în creștinism, desăvârșirea. Acest aspect al îmbinării fericite dintre clasicismul grec și creștinism trebuie subliniat, întrucât de el depinde buna înţelegere și receptare a scrisului teologic, pedagogic și didactic al Sfântului Nectarie, spre care ţintesc și rândurile lămuritoare ce urmează. S-a spus că idealurile clasice la care Sfântul Nectarie se referă atât de des alcătuiesc „o constelaţie de ţinte propuse voinţei etice a omului (…), o structură eternă, un model uman permanent, (…) o grupare de tendinţe etice așa de logic angrenate, încât, prin necesitatea lor internă, se ridică peste orice determinare temporală“[1].

După prezentarea celor mai importante repere cronologice ale vieţii Sfântului Nectarie, e momentul să ne întrebăm asupra atmosferei intelectuale și bisericești pe care

---

[1] Tudor Vianu, *Idealul clasic al omului*, Ed. Vremea, București, p. 6.

tânărul ierodiacon a găsit-o în Atena, la venirea sa la Facultatea de Teologie.

După Revoluţia din 1821, societatea greacă fusese supusă unui proces susţinut de europenizare, de transformare a instituţiilor ei fundamentale după modelul și principiile statelor apusene. Ideologul principal al acestei mișcări a fost Adamantie Corais, ale cărui idei nu se limitau la reforma socială, ci o urmăreau și pe cea bisericească. Corais, considerat un *Pater Patriae*, redactează, în 1831, un *Breviar* sau *Antologhion* cu slujbe, psalmi și rugăciuni, în care își codifică ideologia în domeniul bisericesc, susţinând că monahismul ar proveni din cercurile eretice encratiste, iar reforma monahismului ar fi impusă de însăși ideea „salvării naţionale", întrucât monahii sunt distrugătorii neamului, exploatatorii poporului, au deformat cultul făcându-l obositor și respingător, contrar a ceea ce a lăsat Iisus, Voltaire având perfectă dreptate în această privinţă[2]. Pe lângă acestea, Corais îi socotea pe monahi inutili social, gălăgioși și factori de tulburare. Din aceste considerente, Corais „și-a asumat, după

[2] *Cf.* Πρωτοπρ. Γεώργιου Δ. Μεταλληνοῦ, *Ἑλληνισμός μετέωρος*, Ἐκ. Ἀποστολική Διακονία, Ἀθήνα, 1999, p. 92.

Revoluţia din 1821, opera de dizolvare a isihasmului“[3] și de reformă a Bisericii, pe baza unui sistem metafizic care, credea el, ar reprezenta adevărata expresie dogmatică a Ortodoxiei, metamorfozată, de-a lungul veacurilor, din puritatea apostolică în starea amestecată actuală, vinovatul principal fiind monahismul. Face mai multe propuneri de „îndreptare“ a problemelor bisericești, prin care urmărea izolarea Bisericii Greciei de Patriarhia Ecumenică și o reformare a Ortodoxiei după modelul calvin, ţarul Petru cel Mare al Rusiei fiind propus de Corais ca model de politică bisericească în Grecia post-revoluţionară.

Toate aceste idei au fost preluate și transpuse în practică de arhimandritul Teoclit Farmakidis (1784-1860), un alt corifeu al Iluminismului neogrec, absolvent al Școlii de la Iași (1811) și al Facultăţii de Teologie din Göttingen, hirotonit la București și preot al comunităţii grecești din Viena, militant la 1821. În persoana arhimandritului Farmakidis se îmbinau principiile liberale ale protestantismului cu genul de teolog

[3] Pr. Ioannis Romanides, *Tradiţia patristică*, trad. rom. de pr. G. Mândrilă, Ed. Metafraze, București, 2011, p. 120.

politic, al cărui model îl inaugurase Eusebiu de Cezareea[4], și de aceea îl găsim implicat activ în viaţa politică a noului stat grec, urmărind reformarea Bisericii Greciei după modelele apusene protestante. Nutrind astfel de idealuri, arhimandritul Farmakidis ajunge, în 1833, secretar al Sfântului Sinod și al Comisiei de Reformă a Bisericii Greciei, funcţie de pe poziţiile căreia a militat pentru separarea Bisericii Grecești de Patriarhia Ecumenică, precum și pentru reforma monahismului, monahii, în viziunea lui Corais, preluată și integrată în hotărârile sinodale de Farmakidis, trebuind să devină cetăţeni folositori societăţii și să urmeze o educaţie lumească[5].

---

[4] *Cf.* Γεώργιου Δ. Μεταλληνοῦ, *op. cit.*, p. 169.

[5] Ca secretar al Epitropiei Sfântului Sinod, Farmakidis a jucat un rol important în adoptarea hotărârilor antimonastice, care interziceau intrarea în mănăstire înainte de vârsta de 30 de ani, obligativitatea unui număr minim de 30 de monahi, lucru care a dus la comasarea mai multor mănăstiri, obligativitatea activităţilor sociale, introducerea ieromonahilor la parohii. Toate aceste măsuri au dus la închiderea a peste 400 de mănăstiri în toată Grecia. Important de notat este faptul că mănăstirile catolice din Grecia erau exceptate de la aceste prevederi.

Într-un astfel de context bisericesc antimonahal și într-o atmosferă ostilă tradiţiei teologice ortodoxe, a fost înfiinţată în Atena, la 14 aprilie 1837, așa-numita Universitate „Ottoniană“, structurată după modelul universităţilor germane, cuprinzând și o facultate de teologie, a cărei programă urmărea literal programa celor germane[6]. La această facultate au fost numiţi profesori cu studii în Germania, majoritatea laici. Un exemplu este profesorul de dogmatică, morală și omiletică Ziko Rosis, doctor în filosofie la Leipzig, care a introdus în programă și a predat teologia enciclopedică, materie de profundă inspiraţie iluministă, iar apoi a publicat o expunere abstractă și filosofică a dogmelor, așa cum studiase el dogmatica protestantă speculativă germană. În acest mediu antimonahal, antitradiţional, înstrăinat de duhul teologhisirii patristice, a ajuns să studieze și Sfântul Nectarie. Numai că intrarea sa în Facultatea de Teologie din Atena s-a petrecut după ce și-a definit deja profilul lăuntric, intelectual și duhovnicesc prin

[6] D. Moraitis, „Facultatea de Teologie a Universităţii din Atena“, în *Θρησκευτική και Ηθική Εγκυκλοπαίδεια*, vol. 6a, col. 269.

formarea sa, însă într-un alt spaţiu grecesc, ferit de aceste influenţe, precum și prin temelia monahală colivadă câștigată în Chios. E vrednic de menţionat amănuntul că Sfântul Nectarie și-a obţinut diploma de licenţiat în teologie cu calificativul „bine“, ceea ce arată că formarea sa patristică și viziunea teologică isihastă și monahală nu au fost întru totul apreciate de profesorii săi. Singurul tribut pe care Sfântul Nectarie a trebuit să-l plătească teologiei oficiale grecești occidentalizante și abstracte a epocii a fost adoptarea structurii manualelor pe care le-a redactat după ce a ajuns director și profesor la Rizareion. Cenzura foștilor săi profesori de la Universitate, printre care și amintitul Ziko Rosis, nu îngăduia nicio abatere de la rigorile formale, așa încât Sfântul Nectarie s-a văzut silit să-și strecoare comorile adunate din nesfârșitele lecturi clasice și filosofice, teologice și duhovnicești, în calupii din care se pretindea să fie alcătuit un manual. În ciuda acestor vitregii ale vremurilor, Sfântul Nectarie a rămas un mărturisitor al întâietăţii ascezei și a cultului, a vieţii sacramentale și de rugăciune, a necesităţii câștigării virtuţilor pentru înţelegerea teologiei, iar periplul său universitar a constituit pentru el mai cu seamă o armă de apărare și o premisă

necesară pentru a-și plini misiunea rânduită lui de Dumnezeu în lumea bisericească și în cea didactică.

Dintre scrierile Sfântului Nectarie, unele sunt tipărite, în timp ce altele, rămase în manuscris, așteaptă intrarea în circuitul cărţilor prin editarea lor în seria critică a operei marelui ierarh și teolog al Eghinei, apărută prin grija maicilor mănăstirii ctitorită de el. Varietatea temelor abordate exprimă bogăţia preocupărilor teologice ale unui sfânt care a lăsat Bisericii texte voluminoase de istorie bisericească, filosofie, apologetică, exegeză, dogmatică, morală, pastorală, catehetică, liturgică și imnografie, varietate care exprimă universalismul și bogăţia gândirii sale, dar, totodată, și harisma sa de dascăl, slujire la care aspira încă din copilărie, pe când îi plăcea să rostească adeseori stihul „Învăţa-voi pe cei fără de lege căile Tale".

Importanţa scrierilor traduse în acest volum constă în faptul că, deși relativ scurte, ele reflectă, fiecare în felul său, principiile pedagogice filocalice, adică iubitoare de frumos dumnezeiesc, pe care Sfântul Nectarie și-a întemeiat întreaga activitate de dascăl și de scriitor.

Primul text, cu un nume atât de suav, exprimând poate mai bine decât orice altceva candoarea Sfântului Nectarie, privește cronologic spre un moment de maximă importanţă pedagogică în viaţa fiecărui om: frageda copilărie. În acest răstimp, ne spune Sfântul Nectarie, se pune temelia dezvoltării întregii personalităţi a viitorului om matur, i se sădesc înclinaţiile, bune sau rele, este înrâurit hotărâtor pentru tot restul vieţii. Pedagogul, prin excelenţă, în această perioadă este mama, și de aceea Sfântul Nectarie nu contenește să sublinieze importanţa educării tinerelor fete, pentru a deveni adevărate mame creștine. Lor li se va datora apariţia unor oameni vrednici ai Bisericii și ai societăţii, lor li se vor datora bunăstarea și progresul bisericesc și social, lor li se va datora înflorirea întregii naţiuni.

Al doilea text cuprins în acest volum este un scurt cuvânt adresat unor tineri liceeni, întruchipând la modul practic principiile formulate în studiul care încheie volumul de faţă. Îl vedem pe Sfântul Nectarie citând fără zgârcenie autori precreștini, cărora le dă o interpretare hristocentrică, ferindu-se de moralism și călăuzind spre Duh. Principala lecţie de pedagogie a acestui cuvânt către tineri îl reprezintă ideea că de formarea tinerilor de azi depinde starea de mâine a

întregii societăţi. Sunt aduși să dea mărturie despre acest principiu filosoful Prodicos, poetul Hesiod, milesianul Thales, Oracolul din Delfi, „divinul Platon“ și ucenicul său Aristotel, neoplatonicul Cebes, dar și Sfinţii Clement Alexandrinul, Grigorie Taumaturgul, Ioan Damaschin și alţii, pe care cititorul îi va întâlni singur, spre desfătarea sa. Cuvântul acesta către tineri se constituie într-un îndemn spre îmbrăţișarea idealurilor clasice ale omului, de virtute, de iubire pentru frumos, pentru bine și pentru dreptate, care nu se vor limita doar la viaţa personală a tinerilor, ci vor înrâuri întreaga societate, „vor lumina Biserica, vor sprijini moravurile societăţii“.

În sfârșit, cel de-al treilea text, mai erudit și mai amplu, este un studiu introductiv conceput de Sfântul Nectarie ca o *Introducere* (*Προθεωρία*) la al doilea volum din masiva sa culegere intitulată *Comoară de cuvinte sfinte și filosofice*, tipărită la Atena, în 1896. El reprezintă cheia primelor două texte, indicând conţinutul pe care se cuvine să-l aibă materiile prin care se formează viitorul creștin, dar și perspectiva înţelegerii și asimilării lor hristocentrice. În acest studiu, Sfântul Nectarie oferă cititorilor culegerii sale de „cuvinte înţelepte și sfinte“ o cheie ermineutică și o viziune

patristică integratoare, astfel încât feluritele citate organizate tematic să poată fi citite, situate și asimilate potrivit cu duhul creştin și bisericesc. Cititorul „barbar“, adică ne-grec – să ne amintim de anticul πᾶς μὴ Ἕλ-λην βάρβαρος –, al acestui studiu ar putea fi surprins de accentul pus pe cultura greacă clasică și pe filosofie, ca factori fundamentali pentru pregătirea omenirii în vederea creștinismului. Formulări ca: „filosofia greacă este destinată să-i facă pe toţi greci“; sau: „grecul s-a născut ca să filosofeze, pentru că s-a născut dascăl al omenirii“; sau: „neamul grecesc are ca apostolie în lume desăvârșirea, înălţarea de la lumea materială la cea spirituală“; iar prin aceasta „a devenit iubitor al spiritului și a creat o lume spirituală în care a vrut să trăiască, și a devenit astfel dascălul omenirii“ – nu puteau decât să neliniștească orice spirit, neogrec sau alogen, format în spiritul Iluminismului francez și întraripat de idealurile Revoluţiei Franceze.

De fapt, când Sfântul Nectarie scrie că „grecul vrea, prin filosofie, să-i facă pe toţi greci“, aceasta nu exprimă o viziune imperialistă, pe care grecii, de altfel, nu au avut-o niciodată, ci are în vedere modelul uman spre care ţintesc idealurile grecești clasice de virtute, frumuseţe, bine și dreptate. Toate aceste virtuţi, spune Sfântul Nectarie, dau

nobleţe spiritului, fără de care e cu neputinţă să devenim buni creştini. Aici, Sfântul Nectarie se face reprezentantul gândirii Marilor Părinţi, precum a unui Vasile cel Mare, care vedea în îndeletnicirea cu autorii profani o pregătire pentru lupta creştină duhovnicească, sau a unui Grigorie Palama, pentru care virtuţile pregătesc unirea cu Dumnezeu prin rugăciune.

Prin urmare, ultimul lucru de care ar putea fi acuzat Sfântul Nectarie este naţionalismul și filetismul, întrucât viziunea sa este formată la şcoala vechilor Părinţi, dascăli și intelectuali greci creştini, care, de la începuturile creştinismului și până în secolul al XIX-lea, formează o linie neîntreruptă de dascăli ai Bisericii. Prin ei este ilustrată unitatea și continuitatea elenismului, care și-a desăvârșit forma în Bizanţ, după ce vechea gândire filosofică grecească a pregătit calea creştinismului. O atare viziune merge pe urmele marilor Părinţi Alexandrini și Capadocieni și afirmă că, în paralel cu revelaţia supranaturală consemnată biblic, Pronia dumnezeiască s-a îngrijit și de pregătirea, în sânul culturii greceşti, a unui instrumentar lingvistic, conceptual, logic și filosofic, necesar exprimării teologice nuanţate a învăţăturilor revelate. În lucrarea sa dedicată Sinoadelor Ecumenice, Sfântul Nectarie

arăta că filosofia greacă, în principal Platon și Aristotel, exprimă grija dumnezeiască prin care a fost pus la îndemâna creștinilor un nepreţuit instrument conceptual, lingvistic și logic, ca ajutor în lupta împotriva ereziilor[7]. Centralitatea elenismului constituie una dintre trăsăturile pedagogiei Sfântului Nectarie și nu a fost inventată de el, ci e identificată, chiar și de autori laici mai noi, drept mediul cel mai reprezentativ și mai firesc al propovăduirii Evangheliei.

Viziunea propusă de Sfântul Nectarie în scrierile și activitatea sa didactică nu este o inovaţie, ci o readuc în prim-plan pe cea tradiţională, bisericească. La numai câteva decenii după ce Sfântul Nectarie a afirmat, în scrierile sale, această unitate și continuitate între tradiţia pedagogică elenistică și cea creștin-patristică, cercetători de prim rang au argumentat și susţinut aceeași viziune în lucrări voluminoase, devenite repere bibliografice în domeniu. Într-un fel, scrierile lui sunt un preludiu la ideile exprimate de cercetători ulteriori, cum este Henri-Irenée Marrou, care, în clasica sa

[7] Ἁγίου Νεκταρίου, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, *Αἱ Οἰκουμενικαί Συνόδοι*, ἐκ. Βασ. Ρηγοπούλου, Θεσαλλονίκη, 1972, pp. 94-95.

lucrare *Istoria educaţiei în Antichitate*, arată că „şcoala antică n-a luat niciodată sfârşit în Orientul grec, educaţia bizantină prelungind educaţia clasică (...) între ele nu există hiatus, nici măcar distincţie între civilizaţia Imperiului roman târziu şi începutul Evului mediu bizantin“[8]. Astfel s-a înnodat, în cursul primelor secole, o legătură între clasicism şi creştinismul născut în Palestina elenistică, dezvoltat şi ajuns la forma proprie în sânul civilizaţiei greco-romane, primind de la aceasta o amprentă de neşters[9]. De altfel, e un fapt incontestabil că „prin limba greacă o întreagă lume de concepte, categorii de gândire, metafore moştenite şi subtile conotaţii ale sensului cuvintelor au penetrat gândirea creştină“[10], dându-i un caracter grec inconfundabil.

Expunerea de către Sfântul Nectarie a fuziunii dintre creştinism şi elenismul clasic este importantă şi întrucât a venit ca un răspuns ortodox, nepolemic, dat lui Adolf von Harnack, care propusese cu doi

---

[8] Henri-Irenée Marrou, *Istoria educaţiei în Antichitate*, trad. rom. de Stella Petecel, Ed. Meridiane, Bucureşti, 1997, vol. II, p. 167.

[9] *Ibidem*, vol. I, p. 136.

[10] Werner Jaeger, *Early Christianity and Greek Paideia*, Oxford University Press, 1977, p. 6.

ani înainte teza absolut aberantă a elenizării unei secte iudaice, devenită apoi „Biserica“[11]. În realitate, procesul de întrepătrundere cu clasicismul grec începuse înainte de Hristos, prin traducerea Septuagintei, procesul de transferare și exprimare a Scripturilor iudaice în categoriile lingvistice, filosofice, morale și culturale grecești fiind deja încheiat în epoca Noului Testament.

Pe astfel de premise Sfântul Nectarie își întemeiază, în scrierile sale pedagogice, ideea continuităţii elenismului și a educaţiei de tip clasic care s-a păstrat în Bizanţ, pe care o preţuiește în chip deosebit și o vede continuându-se, curăţită și îmbogăţită în mod creator, în tradiţia patristică greacă[12]. Prezenţa și activitatea sa în fruntea Școlii bisericești Rizareion au adus un suflu duhovnicesc în viaţa acesteia, după ce, înainte de venirea Sfântului Nectarie, școala suferise de pe urma acţiunilor protestantizante ale foștilor directori și efori „progresiști“. Chiar dacă atitudinea Sfântului Nectarie era considerată de unii dascăli „de un

[11] Adolf von Harnack, *Lehrbuch der Dogmengeschichte,* Freiburg-Leipzig, 1994, vol. I, pp. 121-147.

[12] Πρωτοπρ. Θεοδώρου Ζήση, *Ὁ Ἅγιος Νεκτάριος ὡς διδάσκαλος*, Θεσσαλοκίκη, 2000, p. 69.

ascetism extrem“[13], totuși la Liturghiile săvârșite de Sfântul Nectarie în biserica seminarului participau, pe lângă elevi, și credincioși din oraș, al căror număr ridicat a impus întocmirea unor lungi liste de programare. Atmosfera bisericească, de rugăciune și evlavie adusă de noul director, era parte a „metodei“ sale pedagogice de formare a viitorilor preoţi. Pe lângă viaţa liturgică obștească, Sfântul Nectarie dădea și prin viaţa sa pilda unei dăruiri depline, continuând și ca director al seminarului să privegheze în fiecare noapte cu Rugăciunea lui Iisus, fie într-un colţ retras al grădinii școlii, fie în chilie, fie în biserică.

Am comite însă o neiertată eroare dacă am vorbi numai despre centralitatea și importanţa culturii clasice în viziunea Sfântului Nectarie, fără să adăugăm și corectivele pe care tot el le aduce acestei viziuni atunci când îi subliniază tranșant limitele, precizând că ea nu este un scop în sine, ci o cauză și un îndrumător spre scopul suprem, care este viaţa în Hristos. Cultura, greacă sau de alt fel, nu este însuși adevărul, ci una dintre cauzele multiple care îl pot îmboldi pe om la căutarea și sesizarea adevărului dumnezeiesc

[13] *Ibidem*, p. 59.

revelat. Sfântul Nectarie gândește și se exprimă în cel mai palamit mod cu putință, distingând metodele filosofice, logice și dialectice, de cele specific bisericești, ascetice și duhovnicești. Primele nu pot să îl înalţe pe om până la tronul lui Dumnezeu, nici să-l ridice din starea de neputinţă morală la a cărei constatare l-au adus, nici să-i încredinţeze tainic inima privind viaţa veşnică. Fiind lipsită de mărturiile venite de Sus și de harismele dumnezeiești, filosofia este lipsită de roadele Duhului Sfânt, incapabilă să ducă la sfinţenie și fără niciun fel de autoritate liturgică. Sfântul Nectarie este acum necruţător cu atât de nobila și îndrăgita de el cultură și filosofie greacă, de care omenirea avea totuși nevoie pentru a merge pe drumul care duce la întâlnirea cu Hristos, întrucât doar în El omul își împlinește dorurile inimii, află adevărul veșnic și dumnezeiesc, se unește cu Dumnezeu și câștigă viaţa veșnică.

Ca o sinteză a celor spuse până acum stă fotografia de pe coperta prezentului volum, exprimând sintetic întreaga viziune filocalic-pedagogică a Sfântului Nectarie: în fundal se află biblioteca cu tomuri masive din Părinţi și autori mai noi, cu dicţionare și enciclopedii; pe masă, în stânga Sfântului, se află șiragul de metanii, lăsat pentru o

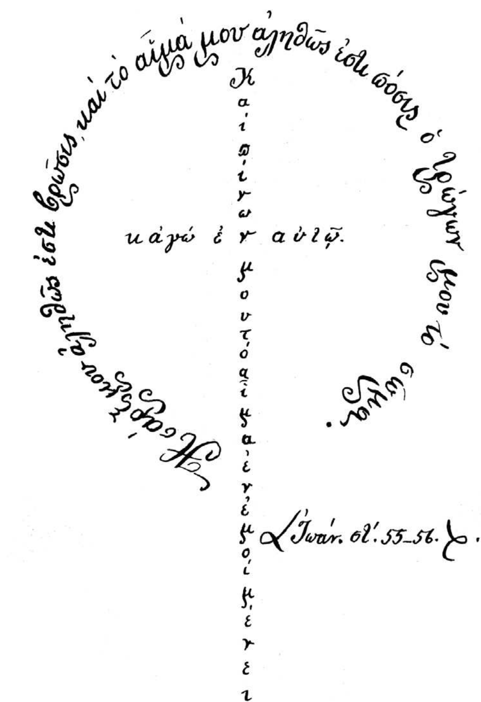
vreme, pentru a așterne în scris ceea ce i-a transmis insuflarea primită prin Rugăciunea lui Iisus; fereastra care dă în afară, simbol al legăturii cu lumea, este aproape complet acoperită cu o draperie, parcă pentru a limita cât mai mult împrăștierea minţii, atât la rugăciune, cât și în timpul scrisului.

Prezentarea celor trei opuscule care urmează nu trebuie să-și depășească rostul sensibilizării cititorului faţă de principiile esenţiale ale gândirii și activităţii Sfântului Nectarie și acela al semnalării punctelor semnificative pentru o lectură avizată. Noianul de minuni cu care este asociat acest mare Sfânt al Bisericii eclipsează, în bună măsură, latura sa teologică și activitatea didactico-pedagogică. Nu Sfântul Nectarie va fi nedreptăţit dacă aceste realităţi ale personalităţii sale atât de complexe vor fi neglijate sau trecute sub tăcere, ci Biserica însăși va fi nedreptăţită dacă nu vom începe să vorbim tot atât de des despre Sfântul Nectarie *Filocalicul*, precum ne-am obișnuit să vorbim despre Sfântul Nectarie Taumaturgul. În acest scop am și purces la traducerea și editarea scurtelor, însă denselor și esenţialelor texte care urmează.

Ieromonah Agapie Corbu

EDUCAȚIA COPIILOR

ȘI MAMELE

Grafică realizată de Sfântul Nectarie din cuvintele grecești ale textului biblic: *„Trupul Meu este adevărată mâncare, și sângele Meu, adevărată băutură. Cel ce mănâncă trupul Meu / și bea sângele Meu rămâne întru Mine, / și Eu întru el.“* (In. 6, 55-56)

EDUCAŢIA COPIILOR ŞI MAMELE*

Educaţia copiilor trebuie să înceapă de la vârsta prunciei, întrucât puterile sufletești ale copilului, chiar de la început, de la prima lor manifestare, se îndreaptă spre frumos, spre bine, spre adevăr și se îndepărtează de rău, de urât și de minciună. Această vârstă poate fi considerată temelia cea mai solidă pe care se va construi formarea morală și intelectuală a copilului. De aceea

* Traducere după: Νεκταρίου Κεφαλάς, Μητροπολίτου Πενταπόλεως, «Ἡ ἀγωγή τῶν παίδων καὶ αἱ μητέρες», Ἱερός Σύνδεσμος, Αθήνα, 1895.

Grafică realizată de Sfântul Nectarie din cuvintele grecești ale textului biblic: *„Precum M-a iubit pe Mine Tatăl, / așa v-am iubit și Eu pe voi; / rămâneţi întru / iubirea / Mea./ Eu sunt Învierea și Viața / și Lumina. / Eu sunt / Viața. / Cel ce crede în Mine, chiar dacă va muri, va trăi.“* (In. 15, 9; 11, 25; 8, 12; 11, 25)

CUPRINS